

BOOK REVIEW

Jana KOČIŠKOVÁ: Ženy v politice. Role a postavení vrcholných političek v Československu 1948–1968

Praha 2021: Karolinum, 398 s. ISBN: 978-80-246-5209-2

Jana Kočišková ve své nejnovější monografii s názvem *Ženy v politice* přináší unikátní a dlouho postrádaný komplexní pohled na problematiku ženské reprezentace v politických funkcích v Československu v letech 1948–1998. Autorka je absolventkou politologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a specializuje se na českou politickou historii a přistupuje k tématu z politologického hlediska. Období první republiky či současná situace postavení žen v české politice jsou předmětem četných studií, avšak téma reprezentace žen za komunistického režimu zůstalo v tomto ohledu nedostatečně zpracováno.

Kniha *Ženy v politice* je přehledně členěna do šesti kapitol. V úvodní části (s. 13–16) seznamuje autorka čtenáře s širším historickým kontextem ženské emancipace a sleduje její kořeny již od poloviny 19. století. Kočišková zde mapuje klíčové milníky jako je účast žen na Slovanském sjezdu v roce 1848, založení Amerického klubu dam v roce 1865, či založení Ženského výrobního spolku Karolínou Světlou v roce 1871. Zvláštní pozornost autorka věnovala zavedení všeobecného aktivního a pasivního volebního práva pro ženy v roce 1918, které vstoupilo v platnost spolu s přijetím Ústavy Československé republiky v roce 1920. První volby, ve kterých mohly ženy volit byly komunální volby v roce 1919 a poprvé se tak musely politické strany zaměřovat i na voličky. V roce 1920 již mohly ženy volit do obou komor československého parlamentu. Autorka se zde také věnuje otázce ženských spolků. Zastřešující organizací těchto spolků byla Ženská národní rada, v jejímž čele působila Milada Horáková a Františka Plamínková. Během druhé světové války byly političky a politici vystaveni pronásledování a mnoho jich emigrovalo do zahraničí. Po druhé světové válce měly všechny povolené politické strany své ženské sekce, které se zabývaly svými zájmy (rovnoprávnost mužů a žen). Konečně v roce 1947 byla do vlády nominována první žena. Byla to Ludmila Jankovcová, členka sociální demokracie a později komunistické strany.

Druhá kapitola se zabývá vztahem socialistické ideologie k ženské emancipaci. Kočišková se opírá o díla Friedricha Engelse *Původ rodiny* a Augusta Bebelů *Žena a socialismus*. Cenným přínosem je komparace vývoje ženské emancipace na Západě a ve východním bloku. Na „Západě“ se v 50. a 60. letech 20. století prosazovala druhá vlna feminismu, která požadovala svobodu rozhodování a životní seberealizace pro ženy, včetně budování vlastní kariéry. Naproti tomu na „Východě“ byla emancipace podporována od 20. let masivní státní propagandou a ideologickými články v tisku. V

druhé části této kapitoly se Kočišková věnuje postavení žen v každodenní praxi sovětského svazu. Zmiňuje zde legendární osobnost ženské vojenské jednotky Mariju Bočkarjovovou, která vytvořila "Ženský batalion smrti".

Třetí kapitola, věnována institucionálním faktorům, patří k nejpřínosnějším částem monografie. Kočišková zde zkoumá typ politického režimu, charakter volebního systému a existenci kvót pro ženy v politice. Uvádí, že v SSSR existovala vnitrostranická nařízení o obsazení 33 % mandátů v Nejvyšším sovětu SSSR ženami. V letech 1946–1970 se tak zastoupení žen pohybovalo v rozmezí 20–28 %. Autorka také přináší překvapivá zjištění o systému kvót v Československu. V českém prostředí se objevovaly zmínky o kvótách po vzoru SSSR, podle kterých měly ženy tvořit 30 % členek Národního shromáždění. Autorka však dokládá, že v letech 1948–1968 žádné kvóty neexistovaly.

Ve čtvrté kapitole zkoumá Kočišková primárně političky, které zasedaly v Národním shromáždění. Důvodem je fakt, že se jednalo o nejpočetněji zastoupený mocenský orgán z hlediska počtu političek. Zajímavé jsou zde části věnující se věku poslankyň (s. 120–122) v letech 1948–1968, původním profesím političek (s. 122–126) a předpokladům pro politickou kariéru žen (s. 126–130). Text kapitoly je současně doplněn o případové studie vybraných žen – Jaroslava Krafková a Julie Prokopová.

Konečně v páté kapitole autorka zmiňuje ženy ve vládě a Ústředním výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ). Závěrečná šestá kapitola se poté věnuje válečné zkušenosti političek během odboje. Pozornost je věnována také političkám, které byly vězněny během druhé světové války.

Celkově lze konstatovat, že monografie Jany Kočiškové je významným přínosem pro česká historická a politologická studia, neboť rozšiřuje poznání o postavení žen v české politice. Autorka bohatě využila primární zdroje, včetně archivních dokumentů a zákonů. V závěru monografie jsou přiloženy tabulky se zastoupením žen v různých orgánech (s. 289–322) a obrázková příloha zahrnující portréty poslankyň v letech 1948–1968 (v abecedním pořadí). K drobným nedostatkům publikace patří absence komparace se situací v dalších zemích východního bloku. Tato výhrada však není natolik zásadní, aby ovlivnila celkovou kvalitu a přínos textu. Kniha je čtenářsky velmi přístupná.

Stanislava Formánková

Filozofická fakulta

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem